

Þjálfun barna hjá Styrktarfélagi lamaðra og fatlaðra

Guðlaug Sveinbjarnardóttir, Margrét Þórisdóttir og Jónína Guðmundsdóttir sjúkraþjálfarar

Skipulögð þjálfun hreyfihamlaðra barna á sér ekki langa sögu á Íslandi. Það má segja að lömunarveikifaraldurinn sem gekk haustið 1955 og fram á árið 1956 hafi orðið til þess að sérstaklega var farið að huga að endurhæfingu fatlaðra barna.

Styrktarfélag lamaðra og fatlaðra SLF var stofnað 1952. Markmið félagsins voru að koma á fót og starfrækja miðstöð til þjálfunar lömunarsjúklinga, styðja lamað og fatlað fólk til að afla sér menntunar og styrkja og greiða fyrir lömuðu og fötluðu fólki á hvern þann hátt sem félagið hefði tök á. Það voru að mestu leyti sjúklingar sem höfðu fengið lömunarveiki sem þarna áttu hlut að máli.

Árið 1955 keypti Styrktarfélagið hús að Sjafnargötu 14 fyrir starfsemi sína og gerði á því nauðsynlegustu breytingar svo það mætti nýtast sem æfingastöð. Keyptur var bíll til að flytja sjúklingana, lítil þjálfunarlaug var gerð í kjallara hússins og í bílskúrnum útbúin aðstaða fyrir iðjuþjálfun. Síðar var skúrinn stækkaður og komið upp aðstöðu fyrir stoðtækjasmið. Það má því segja að strax í upphafi hafi verið leitast við að veita sem fjölbreyttasta þjónustu á mælikvarða þess tíma.

Frá upphafi var meirihluti sjúklinganna börn, fyrst fórnarlömb mænuveiki, en síðar börn með CP og ýmsa aðra fötlun.

Þar sem þjónusta við fötluð börn var mjög fábrotin á þessum tíma, var keypt hús og land í Reykjadal í Mosfellssveit 1963 svo hægt væri að bjóða fötluðum börnum dvöl í sveit og létta álag fjölskyldna þeirra. Á þeim tíma dvöldu börnin allt uppí þrjá mánuði í Reykjadal og þar störfuðu sjúkraþjálfarar, iðjuþjálfarar, sundkennari og íþróttakennari.

Enginn skóli var í Reykjavík sem tók á móti verulega hreyfihömluðum nemendum, þannig að 1969 stofnaði Styrktarfélagið heimavistarskóla í Reykjadal fyrir fötluð börn. Hann var starfræktur í sex ár, þar til stofnuð var deild fyrir hreyfihömluð börn í Hlíðaskóla.

Það gildi sama um leikskóla. Það var nánast ómögulegt að fá leikskólaláss fyrir fötluð börn. Árið 1972 var brugðið á það ráð að opna litla leikskóladeild fyrir hreyfihömluð börn innan veggja Æfingastöðvarinnar.

Styrktarfélagið hafði þá byggt yfir starfsemi sína að Háaleitisbraut 11-13 stórt og gott húsnæði og flutt þar inn 1968. Það voru 8 börn sem fengu leikskólavist og einnig sjúkra- og iðjuþjálfun. Þetta verkefni stóð í tvö ár.

Þegar leikskólinn Múlaborg var byggður í næsta nágrenni við Æfingastöðina samdi félagið við Sumargjöf, sem sá um rekstur dagheimila borgarinnar, um að fjórðungur dagvistarrýmanna yrði ætlaður fötluðum börnum. Samið var um að borgin legði fram húsnæði og aðstöðu, en Styrktarfélagið starfsfólk og nauðsynleg hjálpartæki. Þarna varð mjög góð samvinna og fötluð börn gátu blandast öðrum börnum í leik, en jafnframt notið nálægðarinnar við Æfingastöðina þannig að þjálfun þeirra fléttaðist auðveldlega inn í daglegt líf.

Félagið hefur frá upphafi byggst mikið á áhuga og vinnu foreldra fatlaðra barna. Á þessum árum voru það mæðurnar sem fylgdu barninu eftir í þjálfun og mynduðu síðan sterkan kjarna sem stóð að stofnun Kvennadeildar Styrktarfélagsins 1966 ásamt mörgum starfskonum Styrktarfélagsins og öðrum sem áhuga höfðu á starfseminni.

Það vantaði ýmsan búnað og Kvennadeildin hafði það að markmiði að styrkja starfsemi félagsins, með fjáröflun og sjálfböðavinnu. Þarna myndaðist líka stuðningur og samvinna milli mæðra sem glímdu oft við svipuð vandamál.

Áherslur í sjúkraþjálfun hjá Styrktarfélaginu hafa verið mismunandi í áranna rás. Í byrjun varð starfsemin til fyrir áeggjan foreldra og fagfólks sem tengdist lómunarveikisjúklingum. Þá fólst starf sjúkraþjálfarans í mjög nákvæmu mati á vöðvakrafti og endurhæfingu þeirra sjúklinga. Þjálfun í laug var mjög mikilvæg til að virkja vöðva þar sem kraftur var mjög skertur. Þjálfun í vatni hefur alltaf síðan verið mikið beitt hjá Styrktarfélaginu.

Þjálfarar Styrktarfélagsins hafa alltaf verið mjög framsækni í barnaþjálfun og flestar þær aðferðir sem tengjast þjálfun barna verið reyndar.

Uppúr 1960 fór að koma í þjálfun vaxandi fjöldi barna með C.P. Þjálfunaraðferðir kenndar við Bobath voru þá mest uppi á teningnum fyrir þann hóp og var þá farið að beita þeim hjá Styrktarfélaginu. Í kjölfarið var farið að gera þroska- og færnimat á börnum með líkamlega og andlega skerðingu til að þjálfunin yrði markvissari.

Árið 1989 var hafin tilraun með hóppjálfun barna með C.P. eftir aðferðum kenndum við upphafsmanninn Petö og var því haldið áfram í nokkur ár. Þessi aðferð er mjög kröftug, en bæði mjög mannfrek og krefst mikillar vinnu af fjölskyldum barnanna, sem gerði áframhald of erfitt og kostnaðarsamt.

Um 1990 var í auknum mæli farið að vísa í þjálfun börnum með greiningu sem þá hét misþroski, eða MBD (minimal brain disfunction) og var greining og meðferð mest í höndum iðjuþjálfra, en einnig í samstarfi sjúkra- og iðjuþjálfra.

Ljóst er að mikillar framsýni og metnaðar hefur gætt í starfi Styrktarfélagssins bæði varðandi þjálfun og aðra þjónustu við fötluð börn í hartnær 60 ár. Sé litið yfir þessa sögu, má ætla að árangur starfs Styrktarfélagssins sé í samræmi við þau markmið sem lagt var af stað með við stofnun þess.